

MIKÄ ON POLIITTINEN VALTIOSÄÄNTÖ?

Voimme hyvin yleisesti ottaen tunnistaa kaksi tyypillistä tapaa lukea Carl Schmittiä.

Ensimmäinen keskittyy yksittäisiin teoksiin. Voimme esimerkiksi lukea vuonna 1922 ilmestynyttä *Poliittista teologiaa* (Schmitt 1997; 2004) omintakeisena oppina täysivaltaisuudesta tai viisi vuotta myöhemmin ilmestynyttä *Poliittisen käsitettä* (Schmitt 2015; 1991)¹ vastavasti teoriana poliittisesta ja politiikasta. Usein tällainen lukutapa on perustunut järjestykseen, jossa Schmittin tekstejä on käännetty saksasta, lähinnä englanniksi, mutta myös esimerkiksi suomeksi. Silloin pääpaino on Schmittin lyhyemmissä ”pamflettimaaisissa” esseissä, jotka ovat myös työekonomisesti olleet helpommin käännettävissä. Muusta tuotannosta irrotettuina yksittäisten poleemisten esseiden lukeminen saattaa sekä hyvässä että pahassa johtaa kärjistettyihin tulkintoihin (hyvässä esim. Kahn 2011; huonossa [paljon huonommassa] esim. Posner & Vermeule 2010).

Toisen lukutavan mukaan samoja essemäisiä tekstejä luetaan yhdessä suurin piirtein samaan aikaan julkaistujen teosten kanssa jolloin erityisesti Schmittin kaksi monografiaa (Schmitt 2003; 1988) saavat keskeisemmän aseman lyhyempien esseiden jäädessä kiertoradalle niiden ympärille. Näin luettuna voimme ehkä hieman johdonmukaisemmin puhua vaikkapa Schmittin valtiosääntöteoriasta (esim. Schwab 1989) tai kansainvälisen oikeuden teoriasta (esim. Hooker 2009) kokonaisuuksina.

Pyrin jatkossa etsimään eräänlaista kahden yllä luonnehditun lukutavan yhdistelmää. Yhtäältä keskityn yhteen *Poliittisen käsitteen* yksityiskohtaan jopa asiayhteydestään irrotet-

tuna, mutta toisaalta luen tätä yksityiskohtaa *Verfassungslehreä* eli Schmittin vuonna 1928 ilmestynyttä valtiosääntöteoreettista pääteosta vasten. On hyvä panna merkille teosten ajallinen läheisyys: *Verfassungslehre* ilmestyi vain vuosi *Poliittisen käsitteen* ensimmäisen laitoksen jälkeen. Tällä tavalla pyrin etsimään vastausta kysymykseen valtiosäännön poliittisesta luonteesta. Mikä on poliittinen valtiosääntö? Eli missä mielessä me voimme pitää vaikkapa Suomen perustuslakia (731/1999) poliittisena valtiosääntöasiakirjana Schmittin tarkoittamassa mielessä? Eikö perustuslaki olekaan vain ”lakien laki” (Jyränki 1989) kuten kelseniläisiin normihierarkioihin nojaava oikeustieteellinen perinne tuntuu väittävän ja ainakin siinä mielessä samaa oikeutta kuin vaikkapa kauppasuhteita säätelevä lainsäädäntö (ks. myös Minkkinen 2013)?

Poliittisen käsitteen keskeinen väite ystävän ja vihollisen erottelusta on pääpiirteittäin tuttu, joten sitä on tässä yhteydessä turhaa toistaa. Mutta jatkoa silmällä pitäen on syytä kiinnittää huomiota seuraavaan useasti lainattuun kohtaan:

... kaikilla poliittisilla käsitteillä, käsityksillä ja ilmauksilla on *poleeminen* merkitys. Ne tähtäävät konkreettiseen vastakohtaisuuteen ja ovat sidoksissa konkreettiseen tilanteeseen, jonka viimekätinen seuraus on (sodassa tai vallankumouksessa ilmenevä) ystävä/vihollinen-ryhmittely. Kun tällainen tilanne on ohitse, niistä tulee tyhjiä ja kolkoja abstraktioita. Sellaiset sanat kuin valtio, tasavalta, yhteiskunta, luokka sekä edelleen suvereenisuus, oikeusvaltio, absolutismi, diktatuuri, taloussuunnitelma, neut-

raali tai totaalinen valtio ovat käsittämättömiä, mikäli ei tiedetä, keneen nämä sanat on konkreettisesti määrä kohdistaa, ketä vastaan niiden avulla on määrä taistella, kenet kiistää tai ketä vastustaa. (Schmitt 2015: 35–36; 1991: 31)

”Käsitteillä, käsityksillä ja ilmauksilla [*Begriffe, Vorstellungen und Worte*]”. Se mitä Schmitt tarkoittaa ”poliittisella” ei siis koske ainoastaan käsitteitä sanan teoreettisessa mielessä (Schmittin käsitteistä, ks. Pankakoski 2015) vaan myös kaikkia niitä monenkirjavia ilmaisuja, joita valtio esimerkiksi valtiosääntönsä kirjaa. Tässä mielessä valtiosääntö ei ole vain kokoelma käsitteellisiä oikeusnormeja, jotka määrittelisivät ja rajaisivat valtioelinten toimivallan eli kompetenssin kuten valtiosääntöoikeudessa oletetaan, vaan siihen liittyy aina myös ”eksistentiaalinen” (ks. esim. Marder 2010) ulottuvuus, jota Schmitt *Verfassungslehressä* selvittää absoluuttisen valtiosääntökäsitteen avulla (*absoluter Verfassungsbegriff*).²

Absoluuttinen valtiosääntökäsite viittaa jokaisen valtion konkreettiseen tapaan olla olemassa tai eksistoida yhtenäisenä poliittisena kokonaisuutena. Tässä on ehkä huomionarvoista, että Schmitt olettaa valtion olevan yhtenäinen nimenomaan poliittisena kokonaisuutena tai tarkemmin ”kansan poliittisena yhtenäisyytenä [*politischen Einheit eines Volkes*]” (Schmitt 2003: 3),³ jonka ”erityisestä olemassaolon tavasta päätetään valtiosäännön antavalla teolla” (Schmitt 2003: 22). Siitä huolimatta sanan ”poliittinen” merkitys jää vielä tässä yhteydessä tarkentamatta, ja ainoa vihje tuntuu olevan tuon kokonaisuuden yhtenäinen luonne: yhtenäisyys tekee kokonaisuudesta poliittisen. Myöhemmin käy ilmi, että yhtenäisyys liittyy Schmittille keskeiseen identiteetin periaatteeseen eli mahdollisuuteen, jossa kansa tunnistaa itsensä poliittisesti yhtenäisenä sikäli kun sillä on ”poliittisen tietoisuutensa ja kansallisen tahtonsa ansiosta kyky erottaa toisistaan ystävä ja vihollinen” (Schmitt 2003: 214; ks. myös Björk 2016).

Schmitt tunnistaa absoluuttisessa valtiosääntökäsitteessä kolme ulottuvuutta.

Ensiksikin valtiosääntöä voidaan absoluuttisessa mielessään pitää määrätyn valtion poliittisen yhtenäisyyden ja yhteiskunnallisen järjestyksen konkreettisena ja kollektiivisena ennakkoehtona. Se on ”yhtenäisyyden ja järjestyksen periaate, päättävä taho, joka on ratkaisevassa asemassa ratkaistaessa kriittisiä intressi- ja valtaristiriitoja” (Schmitt 2003: 4). Kysymys on siis siitä, kuinka suvereeni valta on valtiossa järjestetty. Schmitt ei tässä yhteydessä Bodinia nimenomaisesti mainitse (ks. kuitenkin Schmitt 2003: 49), mutta ajatus on hyvin lähellä käsitystä täysivaltaisuudesta valtion yhtenäisyyden turvaavana perusperiaatteena ja kotitaloudet kokonaisuudeksi kokoavana absoluuttisena valtana (ks. Bodin 1992).

Valtiosäännöllä voidaan myös tarkoittaa erityistä poliittista tai yhteiskunnallista järjestystä eli erityistä tapaa hallita ja vallalle alistumista jota ei voida erottaa valtion poliittisesta olemassaolosta. Tässä toisessa absoluuttisessa mielessään valtiosääntö rinnastuu esimerkiksi kuningasvaltaan, ylimysvaltaan tai kansanvaltaan eli valtiomuotoon ”muotojen muotona” (Schmitt 2003: 5). Schmittin viittaus valtiomuotoon ”*forma formarumina*” lienee tomistista alkuperää, ja se viittaa erityisesti Nicolaus Cusanusin *De docta ignorantia*ssa esittämään käsitykseen Jumalasta ”kaikkien muotojen muotona [*forma omnium formarum/die Form aller Form*]” (de Cusa 2013: 20/21).

Lopuksi valtiosääntö absoluuttisessa mielessään viittaa poliittisen yhtenäisyyden dynaamisen kehityksen periaatteeseen ja sen mahdollistavaan voimaan ja energiaan. Mikään yhtenäinen poliittinen kokonaisuus ei Schmittin mukaan ole staattinen kuten valtion ja valtiosäännön etymologinen alkuperä (*status*) antaisi ymmärtää, vaan kokonaisuus joutuu uudistamaan itseään jatkuvasti:

Poliittisen yhtenäisyyden muoto on luotava päivittäin erilaisista vastakkaisista intresseistä, mielipiteistä ja pyrkimyksistä. [...] Valtio-

sääntö on tehokkaista voimista muodostuvan dynaamisen prosessin aktiivinen periaate, osa joksikin tulemisen prosessia [*ein Element des Werdens*] [...] (Schmitt 2003: 6)

Tässä viimeisessä merkityksessään absoluuttinen valtiosääntökäsite tuo hyvin esille Schmittin valtiosääntöteorian vitalistiset ulottuvuudet (ks. esim. Braun 2012) mikä puolestaan luo eräänlaisen sukulaisuussuhteen sellaisten nietzscheläisten ajattelijoiden kuten Max Schelerin ja Max Weberin kanssa (ks. Schmitt 2011). Schmittin ja Nietzschen välisiä yhteyksiä on tutkittu liian vähän (ks. kuitenkin McCormick 1997: 83–117; Aydin 2008).

Absoluuttinen valtiosääntökäsite voi Schmittin mukaan viitata myös perustavaan oikeudelliseen sääntelyyn eli toisin sanoen hierarkkisesti kaikkein korkeimmista oikeusnormeista muodostuvaan suljettuun järjestelmään yhtenäisenä kokonaisuutena, valtiosääntöön ”normien normina” (Schmitt 2003: 7) tai eräänlaisena ”*norma normans non normatana*”. Schmittin kritiikki tällaista puhtaasti normativistista käsitettä kohtaan on, että valtiosäännön katsotaan silloin olevan pätevä eli voimassaolevaa oikeutta vain siksi, että se on johdettu asianmukaisesti muodollisesta toimivallasta. Mutta valtiosääntö voi olla pätevä vain, jos sen taustalla on muodollisten edellytysten lisäksi tosiasiallinen kyky säätää perustuslaki eli toisin sanoen perustuslain säätävän aktin mahdollistava faktinen valta tai auktoriteetti. Valtiosäännön luo silloin tämän ”perustuslainsäätävän vallan” (*verfassunggebende Gewalt*) tahto, ja sana ”tahto” viittaa puolestaan tosiasiallisesti olemassaolevaan valtaan käskyn alkuperänä: ”Tahto on läsnä eksistentiaalisesti, sen valta tai auktoriteetti on sen olemassaolosta peräisin” (Schmitt 2003: 9).

Jo tässä *Verfassungslehren* aloittavassa käsitteellisessä erittelyssä näkyy se poleeminen vastakkainasettelu, jota Schmitt hakee positivistisen valtiosääntöoikeusperinteen kanssa yleisesti ja Hans Kelsenin kanssa aivan erityisesti (ks. esim. Vinx 2015).

Sama vastakkainasettelu tulee uudestaan esille *Verfassungslehren* toisessa pääjaksossa kun Schmitt tekee erottelun porvarillisen oikeusvaltion muodollisen lakikäsitteen (*formelle Gesetzesbegriff*) ja hänen itsensä edustaman poliittisen lakikäsitteen (*politische Gesetzesbegriff*) välillä. Edellisen (Schmitt 2003: 143–146) mukaan kaikki mikä säädetään muodollisesti lainsäädäntöteitse tai mistä päätetään tuomioistuinprosessissa säädettyjä muotoja noudattaen on ”oikeudellista”. Määrätyin ilmiön ”oikeudellisuus” riippuu siten muodollisesta menettelystä, jota noudattaen säädös tai päätös saadaan aikaiseksi. Normativistisen oikeustieteen näkökulmasta tällainen muotosidonnaisuus saattaa tuottaa hyödyllisiä teknillis-käytännöllisiä ”lyhenteitä ja fiktioita” (Schmitt 2003: 143–144), mutta sillä ei Schmittin mukaan voida selittää tyhjentävästi ilmiön nimenomaisesti oikeudellista luonnetta.

Schmittin itsensä kannattama poliittinen lakikäsite viittaa puolestaan oikeuteen, jonka muoto ja sisältö vastaa valtion konkreettista olemassaoloa. Näin ymmärrettynä laki ei ole oikeusnormi, jolla on määrättyjä muodollisia ominaispiirteitä kuten oikeusvaltiollinen lakikäsite antaisi ymmärtää, vaan se on ”konkreettinen *tahto* ja *käsky* ja täysivaltaisuuden teko” (Schmitt 2003: 146). Kuningasvallassa monarkin tahto on laki, demokratiassa puolestaan kansan tahto. Pysyäkseen sisäisesti johdonmukaisena oikeusvaltiollinen lakikäsite joutuu vaikenemaan siitä poliittisesta tahdosta, joka kykenee tekemään oikeusnormista positivistisesti voimassaolevan käskyn. Schmitt kutsuu tätä konkreettista poliittista tahtoa siis ”perustuslainsäätäväksi vallaksi”:

Valtiosääntö positiivisessa merkityksessään syntyy *perustuslainsäätävän vallan tekona*. Perustuslainsäätävä teko ei itsessään sisällä yksittäisiä normikonkreettisuksia, vaan se määrittelee yhdessä ainoassa päätöksessä yhtenäisen poliittisen kokonaisuuden ja sen suhteen sille ominaiseen olemassaolon muotoon. Teko *konstituo*i [*konstituieren*, ”perustaa”] poliittisen

yhtenäisyyden muodon ja tyyppin, yhtenäisyyden, jonka oletamme jo olevan olemassa. (Schmitt 2003: 21)

Vallanjaosta puhuttaessa saksankielinen ilmaisu lainsäädäntövallalle on *gesetzgebende Gewalt*. Johdonmukaisuuden nimissä Schmitt joutuu tässä valtiosäännön osalta käyttämään termiä *verfassunggebende Gewalt* koska kysymys on selvästi jostakin tavanomaista lainsäädäntövaltaa ”perustavammasta” vallasta siitä huolimatta, että perustuslait säädetään lainsäädäntöteitse. Tämäkin Schmittin käyttämä termi kääntyy melko huonosti suomeksi, mutta jako perustetun ja perustavan vallan välillä selventää asiaa. Lainsäädäntövalta on Schmittin valtiosääntöteoriassa selvästi perustettua eli konstituoitua valtaa, lainsäätäjän perustuslailisen toimivaltansa puitteissa käyttämää valtaa, kun taas perustuslainsäätävä valta on kansalle kuuluvaa perustavaa eli konstituovaa valtaa, jota mitkään toimivaltanormit eivät edes loogisesti voi ennalta sitoa (erottelusta ks. Sieyès 2003; Loughlin & Walker 2007). Ilmaisua *verfassunggebende Gewalt* käytetäänkin saksassa usein synonyymina Sieyèsin *pouvoir constituantille*.

Kun valtio perustetaan yhtenäisenä poliittisena kokonaisuutena, valtiosääntöön kirjataan myös – joko implisiittisesti tai nimenomaisesti – ne skenaariot, jotka voivat uhata näin perustettua poliittisen olemassaolon tapaa. Valtiosääntö on ”poliittinen” koska se määrittelee samalla omat ”vihollisensa”. Jos esimerkiksi perusoikeuksille annetaan perustuslaissa korostettua suojaa, silloin myös oletetaan potentiaalinen uhka, jonka takia suoja katsotaan tarpeelliseksi. Perusoikeuksiksi korotettuja oikeuksia kuten ilmaisuvapautta tai yhdenvertaisuutta saattaa uhata esimerkiksi valtion demokraattiset perusteet kyseenalaistava vaalitulos. Valtiosäännössä ei siten ole kysymys valtiosta, joka oikeusvaltioperiaatteisiin nojaten rajoittaa itse itseään toimivaltasäännöksin, vaan konstituoivan perustuslainsäätävän vallan subjektista – tässä

tapauksessa kansasta – joka perustaa ja turvaa omalle poliittiselle olemassaololleen keskeiset instituutiot ja käytännöt mahdollisia uhkia vastaan. Valtiosäännön instituutiot ja käytännöt ”perustetaan” juuri siksi, että ne ovat potentiaalisesti uhattuja, ja siksi ne ovat myös Schmittin tarkoittamassa mielessä ”poliittisia”.

Mutta perustuslainsäätävää valtaa ei käytetä ainoastaan tilanteessa, jossa sitä käyttävä subjekti ensimmäisen kerran perustaa poliittisen olemassaolonsa instituutiot ja käytännöt. Perustava valta ei voi koskaan ”tyhjentyä” perustamiinsa instituutioihin. Esimerkiksi perustavaa valtaa käyttävä kansa ei voi koskaan pelkistää itseään perustetuksi ”äänestäjäkunnaksi” siitä huolimatta, että perustetut edustuksellisen demokratian instituutiot toimisivat häiriöttä. Perustava valta jää nimittäin aina perustamiensa instituutioiden ja käytäntöjen lomaan uinumaan.

Jos valtiosääntöön kirjatun yhtenäisen poliittisen kokonaisuuden olemassaolo käy yllättäen konkreettisesti uhatuksi, eli toisin sanoen jos sen potentiaalinen ”vihollinen” aktualisoituu, voi syntyä poikkeuksen logiikkaa noudattava tosiasiallinen tarve poiketa perustuslaista jotta poliittisen olemassaolon jatkuvuus voitaisiin taas turvata. Voimme tulkita tällä tavalla esimerkiksi korkeimman oikeuden päätöstä KKO 2012:58, jonka mukaan kansanedustajan vihapuhe ei nauti sananvapaudelle myönnettyä korostettua perustuslainsuojaa: oikeuden mukaan libertaristinen tulkinta ilmaisuvapauden loukkaamattomuudesta olisi uhka valtiosääntöön kirjatuille demokratian perusteille.⁴ Voimme samalla tavalla tulkita myös tapaa, jolla vuoden 2004 Euroopan perustuslakisopimuksesta leivottiin hylkäävien kansanäänestysten jälkeen Lissabonin sopimus viisi vuotta myöhemmin vaikka perustuslakihanke olisi hylkäävien kansanäänestysten jälkeen pitänyt kuopata (erilaisista näkökulmista, ks. Carbone 2010). Bruce Ackerman kutsuu tällaisia poikkeuksia ”perustuslaillisiksi hetkiksi” (Ackerman 1991), mutta voisimme yhtä

hyvin puhua vaikkapa ”valtiösääntökriiseistä”.⁵ Schmittin näkökulmasta katsottuna on tärkeää huomata, etteivät tällaiset ”hetket” ja ”kriisit” ole perustuslaillisia patologioita vaan osoituksia valtion poliittisesta elinvoimasta, ”olemassaolevan ylivoimaa pelkkään normatiivisuuteen nähden” (Schmitt 2003: 107).

On aika vastata alkuperäiseen kysymykseen. Mikä on poliittinen valtiösääntö? Vastaus on melko ilmeinen: jokainen valtiösääntö on Schmittin tarkoittamassa mielessä poliittinen. Valtiosäännön poliittisuus ilmenee kahdella eri tavalla.

Ensiksi valtiösäännössä (tai perustuslainsa, kuinka vain) perustuslainsäätävän vallan subjekti, meidän tapauksessamme siis kansa, määrittelee oman vihollisensa antamalla määrätuille oman poliittisen olemassaolonsa kannalta keskeisille instituutioille ja käytännöille korostettua suojaa. Kaikkein yksinkertaisimmillaan korostettu suoja ilmenee ns. korotettuna lainvoimana, jota kaikki perustuslaintasoiset lait nauttivat (PL 73 §). Korotettu lainvoima, joka tekee perustuslakien muuttamisen ja kumoamisen vaikeammaksi kuin tavallisten lakien, on suojana tarpeen juuri siksi, että instituutioiden ja käytäntöjen pysyvyys ja vakaus ovat ainakin potentiaalisesti ”vihollistensa” uhkaamia. Samaa suojaa tarvitsevat ne yksittäiset instituutiot, jotka valtiösäännössä perustetaan. Esimerkiksi vallan jakaminen perustuslakiteitse (PL 3 §, ks. myös Minkkinen 2015) on tarpeellista juuri siksi, että vallan keskittyminen yksiin käsiin on jatkuva potentiaalinen uhka valtiösäännössä perustetulle poliittisille olemassaololle. Vastaavasti esimerkiksi yksityiselämän suoja (PL 10 §) saa perusoikeutena korostettua suojaa juuri siksi, että sille vastakkaiset valtion turvallisuusintressit ovat jatkuvana uhkana. Korostettu perustuslaillinen suoja kielii aina jostakin uhasta koska muussa tapauksessa suoja olisi tarpeetonta. Tällainen poliittisen perustava hetki toimii Schmittillä samanlaisena perustamismyyttinä (ks. Salter 2012) kuin *Der Nomos der Erden* alussa esitetty väite ensimmäisestä maan

valtauksesta oikeuden ”alkutekona” (*Ur-Akt*) (Schmitt 1988: 13–20).

Toiseksi aika ajoin uhka muuttuu potentiaalisesta aktuaaliseksi, ja kun uhka aktuaalisoituu, perustuslainsäätävän vallan subjekti tai sen puolesta toimiva valtioelin voi poikkeuksellisesti jopa rikkoa perustuslakia vastaan turvatakseen valtiösääntöön kirjatun poliittisen olemassaolon jatkuvuuden. Perustuslakia rikotaan niinä yksittäisinä hetkinä, jolloin perustetun valtiösäännön instituutioissa ja käytännöissä uinuva perustava valta heittää puolustamaan perustamiaan rakenteita. *Verfassungslebressä* Schmitt käyttää verraten uskottavaa esimerkkiä valtionpäämiehestä, joka turvatakseen valtiösäännön jatkuvuuden hajottaa eripuraisen ja toimintakyvyttömän kansanedustuslaitoksen ja määrää uudet vaalit toimitettavaksi jopa silloin, kun perustuslaki ei tällaisia toimivaltuuksia tunne (Schmitt 2003: 100). Schmittin konkreettisempi esimerkki Louis-Napoléonin vuoden 1851 vallankaappauksen yhteydessä tekemästä ”poikkeuksesta” ei ehkä ole aivan niin viaton kuin mitä hän antaa ymmärtää. Samalla tavalla esimerkiksi Relanderin määräys heinäkuussa 1930 hajottaa eduskunta liittyi siinä mielessä määrätynlaisen ”poliittisen olemassaolon jatkuvuuteen”, että hajottamisen ainoana tarkoituksena oli vauhdittaa ns. kommunistilakien voimaantuloa. Näistä esimerkeistä huolimatta suojeltava poliittinen olemassaolo, joka on alkuperäisessä teossa perustettu, voi sisällöllisesti olla minkäläinen tahansa, myös ”demokraattinen” poliittisen liberalismien tarkoittamassa mielessä. Siksi liberalismien yksioikoisena kriitikkona pidetty Nietzsche katsoo, että jopa liberalismien instituutiot voivat edistää vapautta, mutta vain niin kauan kuin niiden puolesta joudutaan taistelemaan (Nietzsche 2008: 89–90). Tällainen taistelu viittaa aktualisoituneeseen uhkaan.

Mutta Schmittin valtiösääntöteoriaan liittyy vielä kolmas poliittinen näkökulma, josta harvemmin keskustellaan *Poliittisen käsitteen* yhteydessä. Hän nimittäin jatkaa alussa lainattua kohtaa seuraavalla tavalla:

Poleeminen luonne hallitsee ennen kaikkea myös sanan ”poliittinen” käyttöä riippumatta siitä, nimitetäänkö vastustajaa ”epäpoliittiseksi” (todellisesta elämästä vieraantuneen ja konkreettisen laiminlyövän merkityksessä) vai halutaanko tämä päinvastoin ”poliittisuuden” vuoksi evätä ja tuomita, jotta voitaisiin itse kohottautua tämän yläpuolelle ”epäpoliittisena” (puhtaasti sisällöllisenä, tieteellisenä, moraalisenä, juridisenä, esteettisenä, taloudellisenä tai muiden samankaltaisten poleemisten ”puhtauksien” perusteella). (Schmitt 2015: 36–37; 1991: 31–32)

On selvää, että jos politiikan poleemisuus (ks. Fried 2000) ulottuu myös tieteeseen kuten Schmitt tässä väittää, niin silloin poleemisuus koskee aivan yhtä hyvin Schmittin itsensä tekemää ystävän ja vihollisen ”tieteellistä” erottelua. Erottelua ei ole olemassa ennen kuin se tehdään, ja Schmitt joutuu sen itse myös tekemään eräänlaisena ”poleemisena interventiona” (ks. Rancière 2009b). Tekemällä erottelun *Poliittisen käsite* nimeää teoriana myös omat vihollisensa, ja erityisesti Schmittin valtiosääntöteorian osalta nuo viholliset ovat jopa

melko helposti tunnistettavia. Schmittiä itseään vapaasti lainaten, erottelulla ei ole mieltä ellei tiedä, ketä sillä pyritään vastustamaan.

Tässä suhteessa Schmittin teoria poliittisen käsitteestä ei tee valtiosääntöteoriasta poliittista ainoastaan siksi, että jälkimmäisen tutkimuskohde olisi poliittinen edellisen tarkoittamassa mielessä. *Poliittisen käsite* on nimittäin myös metapoliittinen teoria, *poliittinen teoria politiikasta* (ks. Badiou 2011; Rancière 2009a: 98–138). Keskeisen teoreettisen väitteensä esittäessään teoria joutuu itse tekemään samanlaisen ystävän ja vihollisen välisen erottelun kuin kaikki muukin poliittinen (ks. myös Schmitt 1990: 105). Sama metapoliittinen välttämättömyys koskee myös Schmittin valtiosääntöteoriaa: se on *Poliittisen käsitteen* tarkoittamassa mielessä metapoliittinen teoria poliittisesta ilmiöstä. Sen vihollisia ovat ensi sijassa positivistisen julkisoikeuden valtiosääntöteoriat, eivät siksi, että ne olisivat ”väärässä” jossakin epistemologisessa mielessä, vaan siksi, että niiden olemattomiin häivytytetyt vastakkainasettelut ovat uhka kaikelle poliittiselle olemassaololle.

VIITTEET

1. Suomennos on tehty vuonna 1932 ilmestyneestä laajennetusta laitoksesta.
2. Suhteellisella valtiosääntökäsitteellä (*relativer Verfassungsbegriff*) Schmitt tarkoittaa puolestaan kaikkia perustuslainsäätämisyjärjestyksessä säädettyjä lakeja mutta vailla absoluuttiselle käsitteelle ominaista yhtenäisyyttä (ks. Schmitt 2003: 11–20).
3. Schmittin yhtenäisestä kokonaisuudesta ahkerasti käytämä substantiivi *Einheit* kääntyy huonosti suomeksi. Poliittisen käsitteen suomentajien valitsema ”ykeys” ei istu hyvin valtiosääntöteoreettiseen käsitteistöön.
4. Charlie Hebdo -murhien tiimoilta esim. Salman Rushdie katsoi, että ilmaisuvapaus on ”jakamatonta” ja

siksi myös absoluuttista. ”Salman Rushdie on Charlie Hebdo: freedom of speech can only be absolute”, *The Guardian*, 15.1.2015.

5. Hyvä esimerkki tällaisesta perustuslaillisesta hetkestä löytyy José Saramagon romaanin *Kertomus näkevistä* alkuluvusta (Saramago 2007: 9–27). Ilmeisen totalitaristisen valtion lumevaaleja uhkaa sateisen vaalipäivän johdosta lähes olemattomaksi kutistuva äänestysvilkaus ja siten valtionhallinnolle yhtä olematon demokraattinen mandaatti. Nolon vaalituloksen välttääkseen valtionhallinto kommentaa äänioikeutetut urnille äänestämään, mutta lähes kaikki jättävätkin tyhjän äänestyslipun.

KIRJALLISUUS

Ackerman, Bruce A. (1991) *We the People. Vol 1. Foundations*. Cambridge, MA: Belknap Press.

Aydin, Ciano (2008) *The Struggle between Ideals: Nietzsche, Schmitt, and Lefort on the Politics of the Future*.

- re, s. 801–817, teoksessa Herman W. Siemens ja Vasti Roodt (toim.), *Nietzsche, Power and Politics. Rethinking Nietzsche's Legacy for Political Thought*. Berlin/New York: De Gruyter.
- Badiou, Alain (2011) *Metapolitics*. Käänt. Jason Barker. London: Verso.
- Björk, Märten (2016) Representation and the Unrepresentable: Ernst Jünger, Carl Schmitt, and the Limits of Politics, s. 120–133, teoksessa Matilda Arvidsson, Leila Brännström ja Panu Minkkinen (toim.), *The Contemporary Relevance of Carl Schmitt: Law, Politics, Theology*. Abingdon: Routledge.
- Bodin, Jean (1992) *On Sovereignty* [1576]. Käänt. Julian H. Franklin. Cambridge: Cambridge University Press.
- Braun, Kathrin (2012) From the Body of Christ to Racial Homogeneity: Carl Schmitt's Mobilization of 'Life' against 'the Spirit of Technicity', *The European Legacy* 17: 1, 1–17.
- Carbone, Maurizio (toim.) (2010) *National Politics and European Integration. From the Constitution to the Lisbon Treaty*. Cheltenham: Edward Elgar.
- de Cusa, Nicolai (2013) *De docta ignorantia/Die belehrte Unwissenheit. Buch II. Lateinisch – Deutsch* [1440]. Dritte Aufl. Käänt. Hans G. Senger. Hamburg: Meiner.
- Fried, Gregory (2000) *Heidegger's Polemos. From Being to Politics*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Hooker, William (2009) *Carl Schmitt's International Thought. Order and Orientation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jyränki, Antero (1989) *Lakien laki. Perustuslaki ja sen sitovuus eurooppalaisessa ja pohjoisamerikkalaisessa oikeusajattelussa suurten vallankumousten kaudelta toiseen maailmansotaan*. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus.
- Kahn, Paul W. (2011) *Political Theology. Four New Chapters on the Concept of Sovereignty*. New York: Columbia University Press.
- Loughlin, Martin ja Neil Walker (toim.) (2007) *The Paradox of Constitutionalism. Constituent Power and Constitutional Form*. Oxford: Oxford University Press.
- Marder, Michael (2010) *Groundless Existence. The Political Ontology of Carl Schmitt*. London: Continuum.
- McCormick, John P. (1997) *Carl Schmitt's Critique of Liberalism. Against Politics as Technology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Minkkinen, Panu (2013) Political Constitutionalism versus Political Constitutional Theory: Law, Power and Politics, *International Journal of Constitutional Law* 11: 3, 585–610.
- Minkkinen, Panu (2015) Valta, sen jakaminen, ja parlamentarismi – PL 3 §:stä Walter Bagehotin valossa, *Lakimies* 1/2015, 3–27.
- Nietzsche, Friedrich (2008) *Epäjumalten hämärä, eli, Miten vasaralla filosofoidaan* [1889]. Käänt. Markku Saarinen. Helsinki: Delfiini Kirjat.
- Pankakoski, Timo (2015) Sanasumua ja poliittisen erotelun selkeyttä. Carl Schmittin käsiteteoria, *Tiede & edistys* 40: 1, 43–62.
- Posner, Eric A. ja Adrian Vermeule (2010) *The Executive Unbound. After the Madisonian Republic*. Oxford: Oxford University Press.
- Rancière, Jacques (2009a) *Erimielisyys. Poliittikka ja filosofia* [1995]. Käänt. Heikki Kujansivu. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Rancière, Jacques (2009b) A Few Remarks on the Method of Jacques Rancière, *Parallax* 15: 3, 114–123.
- Salter, Michael (2012) *Carl Schmitt. Law as Politics, Ideology and Strategic Myth*. Abingdon: Routledge.
- Saramago, José (2007) *Kertomus näkevistä*. Käänt. Erkki Kirjalainen. Helsinki: Tammi.
- Schmitt, Carl (1988) *Der Nomos der Erde im Völkerrecht des Jus Publicum Europaeum* [1950]. 3. Aufl. Berlin: Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl (1990) *Politische Theologie II. Die Legende von der Erledigung jeder politischen Theologie* [1970]. 3. Aufl. Berlin: Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl (1991) *Der Begriff des Politischen. Text von 1932 mit einem Vorwort und drei Corollarien* [1932]. 3. Aufl. der Ausgabe von 1963. Berlin: Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl (1997) *Poliittinen teologia. Neljä lukua suvereenisuusopista* [1922]. Käänt. Tapani Hietaniemi. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Schmitt, Carl (2003) *Verfassungslehre* [1928]. 9. Auflage. Berlin: Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl (2004) *Politische Theologie. Vier Kapitel zur Lehre von der Souveränität* [1922]. 8. Auflage. Berlin: Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl (2011) *Die Tyrannei der Werte* [1967]. 3., korr. Aufl. Berlin: Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl (2015) *Poliittisen käsite* [1932]. Suom. Arto Kuusterä ja Jussi Palmusaari. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Schwab, George (1989) *The Challenge of the Exception. An*

Introduction to the Political Ideas of Carl Schmitt Between 1921 and 1936. 2nd ed. Westport, CT: Greenwood Press.

Sieyès, Emmanuel-Joseph (2003) What is the Third Estate? [1789], s. 92–162, teoksessa Emmanuel-Joseph Sieyès, *Political Writings. Including the Debate between*

Sieyès and Tom Paine in 1791. Käänt. Michael Sonenscher. Indiana, IN: Hackett Publishing.

Vinx, Lars (toim.) (2015) *The Guardian of the Constitution. Hans Kelsen and Carl Schmitt on the Limits of Constitutional Law* [1929–1932]. Käänt. Lars Vinx. Cambridge: Cambridge University Press.

NUMEROMME KIRJOITTAJAT

ERNA BODSTRÖM

YRJÖ HAILA

MIKKO JAKONEN

ANNA JENSEN

SUSANNA LINDBERG

PANU MINKKINEN

SAMI PIHLSTRÖM

VILLE SUURONEN

JANNE TOMPURI

KTM, väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto.

ympäristöpolitiikan professori (emeritus), Tampereen yliopisto.

YTT, dosentti, kulttuuripolitiikan yliopistonlehtori (ma.), Jyväskylän yliopisto.

TaM, tohtorikoulutettava, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Aalto yliopisto.

Filosofian dosentti (HY, UTA), Helsingin yliopiston tutkija-kollegiumin tutkija.

professori, Oikeustieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.

professori, Teologinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.

YTM, tohtorikoulutettava, Jyväskylän yliopisto.

FM, suunnittelujohtaja, Eficode Oy.